

S A D R Ž A A J

- Branislav Kalabić: Prilog za biografiju Mijaila Topića
- Ing. Jovo Vulin: Sjećanje na druga Mijaila Topića (2 primjerka)
- Slavko Božić: Sjećanje na sastanke u Krnetama
- Gajke Jotić: Prilog za biografiju Mijaila Topića
- Steko Perić: Sjećanje na Mijaila i Vuju Topića
- Dušan Vičević: Dali: Od Lijevoča do Kosara - Izvor iz "Kosara u NOB"

BRANA KALABIĆ, rođj. VULIN
BANJA LUKA, Franca prešerna 14

Prilog za biografiju

MIJAILO TOPIĆ

radnik i trgovac iz Mašića

Rodjen je 1902 godine u selu Krnete (sadašnja opština Laktaši) u uglednoj seljačkoj porodici. Završio je šestorazrednu osnovnu školu kod časnih sestara u Bos. Aleksandrovcu i trgovački zanat kod švabe Najmana, takodje u Bos. Aleksandrovcu. Otac Mile bio je ugledan domaćin, cjenjen i poštovan u okolini i ako Solunski dobrovoljac pripadao je opoziciji i svoju djecu odgojio je u slobodarskom duhu.

Mijailo Topić služio je vojsku u Bebru, 1923 i 1924. godine, gdje je bio štapski pisar. Po dolasku iz vojske zaposlio se u Podgrađcima u pilani "A.D. Našička" i radio kao "škriban". U pilani je radio od 1925 do 1933., kada je otpušten. Bilo je po poslije jednog velikog štrajka pilanskih i šumskih radnika, jer je bio član Štrajkačkog odbora.

Priključio se naprednom radničkom pokretu kao mladi pilanski radnik i osjećao svu težinu rada i eksploatacije šumskih i pilanskih radnika. Povezao se sa Petrom Misimovićem iz Jablanice, naprednim radnikom u pilani (kasnije član KPJ) i počeo da djeluje među radnicima, ali i šire, među seljacima, ne samo u Mašićima, nego i u drugim selima.

Podgrađci su tada (a i ranije) bili važan radnički centar, jer je u Podgrađcima Pilana bila jedan od najstarijih industrijskih pogona u Bosni i Hercegovini. Dobro organizovan napredni sindikalni pokret okupljao je radnike, politički djelovao, širio radničku kulturu i borio se za njihova prava. U svim tim akcijama, pored Petra Misimovića i drugih, učestvovao je i Mijailo Topić.

U Podgrađce je stizalo mnogo zabranjenih knjiga, brošura i štampe, koje je Mijailo davao radnicima na čitanje, ali ih je donosio i kući u Mašiće, čitao i davao seljacima na čitanje. Knjige i druga štampa stizale su u Podgrađce iz Našica, jer su bili povezani sa naprednim radničkim pokretom u Našicama, gdje se nalazila direkcija zajedničke firme kojoj su i Podgrađci pripadali.

O rasturanju i zamjeni knjiga svestrano se brinuo Mijailo Topić, kao jedan od najpismenijih među svojim drugovima.

Koliko je to bila organizovana, stalna i čvrsta veza između Našića i Podgradaca, odnosno naprednih radnika u tim pogonima može da posluži i ovaj podatak. I poslije, pošto je otpušten sa posla i prestao raditi u Podgradcima, Mijailu su stizale knjige iz Našica, vezom preko Podgradaca, Turjaka i Jazovca.

Kada je u Podgradcima izbio štrajk 1933. godine i Mijaila su izabrali u Strajkački odbor u kojemu su bili: Petar Misimović, Ilija Šinik, Mirko Panić, Mile Šešum, Savo Ljepojević i još neki. Ovaj štrajk imao je veliko odjek, ne samo među radnicima naširem području, nego i među seljacima u okolnim selima. Seljaci su se solidarisali sa radnicima i pomagali štrajkače prema svojim mogućnostima i to prvenstveno u hrani.

Pošto je otpušten sa posla došao je kući u Mašiće (otac Mile preselio je mnogo ranije iz Krneta u Mašiće), otvorio je trgovačku radnju u kući Perovića u ortakluku sa Antonom Došenom i Miljevića (ubijen 1941. kao ustaša). Kada je uz svestranu pomoć oca Mile izgradio vlastitu kuću, onda je samostalno otvorio radnju. Zapravo čim je Mijailo otpušten sa posla 1933. i došao kući, otac Mile je nastojao da on što prije izgradi sebi kuću i osamostali se. Prodavao je šumu i pomagao izgradnju kuće, a jedan dio prihoda je dobijao i od zemlje iz Vojvodine koju je dobio kao solunski dobrovoljac i koju je davao u zakup.

Kada je Mijailo došao kući poslije otpuštanja sa posla i počeo raditi kao trgovac, nastavio je i dalje da politički djeluje među seljacima. On je i dalje održavao veze sa nekim drugovima iz Pilane Podgradci, sa nekim srednjoškolcima i studentima, učiteljima, kao i sa naprednim drugovima iz Beograda, Banja Luke i Bos. Gradiške. Međutim, njegov politički rad i stalne veze znatno su se proširili nakon otvaranja samostalne trgovačke radnje 1937 godine. Ova radnja bila je punkt za sprovođenje zadataka naprednog radničkog sindikalnog pokreta, odnosno linije Partije. Radnja je bila idealno mjesto da strani ljudi uvrata, dodju i zadrže se izvjesno vrijeme, a da ne izazovu nikakvu sumnju seljaka i žandara koji su vrlo često krstarili selima. Za radoznale bili su to neki trgovci koji su nešto kupovali od poljoprivrednih proizvoda ili pak nešto nudili na prodaju.

U to vrijeme dolazili su kod Mijaila: Jovo Vulin, student odnosno građevinski inženjer iz Romanovaca, Golub Nešković, učitelj iz Vilusa, Milovan Hrvacanin, student prava iz Rogolja, Branko Vidović, kovač iz Mašića, Atif Topić, student iz Bos. Gradiške (jedan drugog su zvali "rodjo"), Luka Slijepčević i Danilo Borković, učitelj iz Turjaka, Vaso Stanišljević bilježnik opštine Turjak, Vladeta Radčić, bilježnik opštine Bistrica, Djuro Stojanović učitelj iz Vakufa, Radovan Vulin učitelj iz Seferovaca i mnogi, mnogi još djaci, ali i radnici iz Mašića i okolnih sela koji su bili na radu u većim gradovima i povremeno dolazili kući u selo.

Međutim, glavna veza u sprovođenju naprednih ideja bio je Ilija Dardić obučar iz Karajzovaca, koji je živio i radio u Beogradu, poznati komunista, humanista i revolucionar. Za svaki Ilijin dolazak u selo u posjetu rodbini u Karajzovcima, Mijailo je unaprijed bio obavješten, pa su Mijailo, njegov brat Vujo i Branko Vidović, kovač iz Mašića, organizovali sastanke sa seljacima. Sastanci su držani u Mašićima po zaseocima, kao i u okolnim selima (Vilusi Krnete, Rogolji) koji su bili znatno masovniji. Na sastancima je Ilija držao predavanja seljacima o političkoj situaciji i sa njima vodio duge razgovore, odnosno sprovodio liniju Partije među seljacima. Sav ovaj rad odvijao se noću, a da je organizacija rada bila besprekorna dokaz je da žandari nikada ništa nisu otkrili (i ako je Ilija bio pod prismotrom) i pored njihovog čestog krstarenja po selima i blizine jake žandarmerijske stanice u Novoj Topoli.

Pored ovih sastanaka važnu ulogu imala je napredna, zabranjena literatura. Mijailo je imao dosta zabranjenih knjiga i časopisa koje je dobijao iz Našica, iz Beograda koje je slao Ilija Dardić, neke knjige mu je donosio i Jovo Vulin, kao i drugi djaci i studenti. Knjige su davane na čitanje povjerljivim ljudima, kružile po selima, a Mijailo se brinuo da su stalno na čitanju. Ljudi su dolazili donosili ili zamjenjivali knjige, što je opet pogodovala trgovačka radnja, jer je otklanjala svaku sumnju u bilo kakav rad izuzev trgovine. Njegova trgovina nije bila kao druge (jer je i Mijailo bio drukčiji od drugih trgovaca) da seljaka prevari i oguli, nego su seljaci dolazili kao u svoju kuću, jer su tu mogli da se pomognu u teškim situacijama. Davao je seljacima kada im zapne, žito i robu na kredit bez kamata, bez mjenica, onako na povjerenje što su seljaci veoma cijenili.

Mijailo je mnogo čitao i izrastao u dobrog marksistu. Obra= zovan, načitan, uzdigao se iznad sredine u kojoj je živio i bio je u mogućnosti da povede mase. Pošten, pravedan, dobar drug i uvijek spreman da drugima pomogne, uživao je ugled i poštovanje svoje oko= line. I pored brojne porodice stizao je sve, da radi u radnji, da održava mnoge veze sa naprednim ljudima i da radi na svome ličnom uzdizanju. Njegova žena Anka žalila se nekim rodicama: "Onaj moj muž će oćoraviti. Po čitavu noć čita". Rezultat toga rada i "čita= nja" Mijaila i njegovih drugova bio je da je čitavo selo pripadalo opoziciji i da ne samo u Mašićima, nego i u okolnim selima nije uspejavao ni jedan zbor režimske radikalne stranke.

Okupacija naše zemlje aprila 1941 godine zatekla ga je kod kuće u Mašićima. Prilikom rasula bivše jugoslovenske vojske upu= ćivao je seljake da sklanjaju i čuvaju oružje i municiju "jer će to nama trebati". Još prije podizanja ustanka (a prije žetve) po zadatku Radovana Vulina, odnosno Mjesnog komiteta KPJ Banja Luka, čije je direktive Radovan prenosio) vrši se u selu sakupljanje ži= ta koje je u Banja Luci dijeljeno kao "crvena pomoć". I ovdje su Mijailo i njegova radnja imali važnu ulogu. Žito je dovoženo u ra= dnju, a onda preko Vilusa, Romanovaca otpremeno za Krnete, a otu= da dalje u Banja Luku.

I prije podizanja ustanka Mijailo održava vezu sa drugovima koji su se sklonili u Kozaru. Šalje oružje, municiju, knjige iz svoje bogate zbirke zabranjenih knjiga, radio aparat (koji je srt= ric DJuro digo iz opštine), baterije i drugi materijal koji je tre= bao drugovima u šumi. Sprovodi mnoge drugove na Kozaru koji su po= bjegli ispred neprijateljskog hapšenja.

Dolaskom vlasti NDH, Alibeg Gradašćević, pretsjednik opštine Romanovci odredio je Mijaila Topića, kao najpismenijeg u selu za starješinu sela Mašići. Taj izbor je jako pogodio ne samo Mija= ilu i selu Mašići, nego i NOP=u na Kozari u cjelini.. Kao starje= šina sela mogao je mnogo više da se kreće i odlazi u Novu Topolu i Bos. Gradišku, da mnogo toga vidi i dozna korisnog za NOP. U tome mu je mnogo pomagala i njegovo dobro poznavanje njemačkog jezika. Kao starješina sela odlazi i na Kozaru. , a ukućanima kaže ako ga neko bude tražio da je otišao u Bos. Gradišku po poslovima starje= šine sela. Radi toga su jednom prilikom kada su bili u Mašićima Ratko Vujović Čoče i Josip Mažar Šoša u razgovoru sa Mijailovim bratom Vujom rekli: "Da nam je više onakvih starješina sela kao

Mijailo".

Zahvaljujući njegovoj shalažljivosti i želji da pomogne svojim seljacima koji su imali veliko povjerenje u Mijaila, spasio je selo od pokolja. Negdje u drugoj polovini maja 1941. kako se sjeća Gojko Jotić, ustaška vlast pozvala je sve muškarce starije od 16 godine da dodju u crkveno dvorište u Mašićima. Razlog je bio jedno anonimno ucjenjivačko pismo upućeno iz Mašića veleposjedniku Gligi Matijašu iz Šibića Hana. Ucjenjivač je tražio 300.000 dinara da Gligo ostavi kod jednog mosta u Mašićima ili će on i porodica biti poubijani, a imovina zapaljena.

Na ovaj skup došao je ustaški časnik (oficir) i Gligo Matijaš u pratnji ustaša i tražili od starješine sela da pronadju krivca u roku od 12 sati ili će svi odrasli muškarci iz Mašića biti streljani. Mijailo je tražio da se krivac javi, pa pošto se iz mase niko nije javio, Mijailo se obratio ustaškom oficiju: "Gospodine, niko se nije javio. Ja vam se obraćam molbom: pustite ljude i djecu kući. Za taoce dovodim cijelu moju porodicu. i dajem garanciju da ću učiniti sve što mogu da pronadjem krivca. Ako ga ne pronadjem poubijajte svu moju porodicu i mene". Seljaci su pušteni kući, a Mijailo je obilazeći kuću po kuću uz mnogo truda pronašao krivca i spasio selo od sigurnog pokolja.

U podizanju Narodnog ustanka saradjuje sa Radovanom Vulinom koji je bio zadužen za dizanje ustanka na ovom području. Dobro obavješten o svemu što je Partija pripremala i sprovodila, idejno do kraja vezan i odan Partiji, dobar organizator, bio je švrst oslonac Narodnooslobodilačkog pokreta na ovom terenu. . Radi neumorno, održava veze sa naprednim drugovima na terenu, ali i sa vojnim i političkim rukovodiocima sa Kozare: Josip Mažar Šoša, Ratko Vujović Čoče, Duško Bojanić, Vladimir Nemet Braco Kozarčanin i drugi. Objašnjava seljacima ciljeve NOP-a i upoznaje ih sa situacijom u svijetu. Učestvuje na masovnom sastanku komunisti, simpatizera Partije i naprednih drugova u školi Krnete (septembar 1941.) koji je po direktivi Mjesnog komiteta KPJ Banja Luka organizovao Radovan Vulin uz pomoć nekih članova Partije, u vezi dizanja ustanka i djelovanju aktivista medju masama.

Dolaskom partizanskih snaga u Mašiće, Mijailo Topić je izabran za prvog pretsjednika Seoskog narodnooslobodilačkog odbora sela Mašića. Bilo je to na masovnoj konferenciji decembra 1941. godine. Organizuje rad Seoskog NOO-a na sprovođenju svih zadataka koji su tada u tako teškim i složenim uslovima stajali pred narodnom vlasti.

Uskoro, nakon formiranja Seoskog NOO-a, prišlo se i formiranju Partizanske pozadinske čete sela Mašići u kojoj je bilo oko 100 članova, uglavnom omladinaca. U ovu četu Mijailo je uključio i svoga najstarijeg sina Peru. Četa je imala poluvojnički karakter, a za komandira čete odredjen je Mijailo Topić. Četa, ili pojedini njeni djelovi učestvovala je u svim akcijama koje su sprovodili partizani: rušenje mostova po selima, rušenje telefonskih linija, držanje straže u selu, obavljanje kurirskih zadataka i drugo.

Povlačenjem partizanskih jedinica 15 marta 1942 godine dublje u šumu, sa partizanima se povukla i Pozadinska partizanska četa sa svojim komandrom Mijailom Topićem. Jedan manji broj mladića iz čete stupio je u Drugi krajiški odred, uglavnom stariji, koji su služili vojsku ili su imali oružje. Većina je ostala sa Mijailom i dalje su organizovano, pod njegovim rukovodstvom pomagali front. Vodio je četu (mart, april 1942) u Bistrici i Gašnici na izradi odbrambene linije postavljene prema Trešnjiku, prekopavanjem puteva i postavljanjem, odnosno ukopavanjem stubova radi uništavanja neprijateljskih vozila.

U velikoj neprijateljskoj ofanzivi na Kozaru nije se uspio probiti iz obruča. Nijemci su ga uhvatili i poslije zatvora u "crnoj kući" u Banja Luci, otpremljen je u logor u Zemun. Kako je pričao Vlado Makić, učitelj iz Romanovaca (koji je zajedno s Mijailom oteran u logor, oteran u Njemačku na rad i preživio rat) koji je bio zajedno sa Mijailom, da su ga strašno mučili. Navodno, neko ga je izdao da dobro govori njemački, a nije se javio kada su Nijemci tražili tumača. I pored strašnih mučenja nije ništa priznao, niti je koga odao. Umro je u najtežim mukama. Tako se hrabro završio život Mijaila Topića, doslednog borca revolucije.

Ovi podaci izneseni kao prilog za biografiju Mijaila Topića su samo dio iz njegove bogate revolucionarne djelatnosti. Bio je čovjek kojega su krasile divne ljudske osobine : pravedan, human, dobar drug,

uvijek spreman da pomogne, sasluša i ohrabri. Isticao se organizatorskim sposobnostima, hrabrošću i istrajnosti u radu. U radu nije žalio sebe i sve podredio borbi za bolji život i dostojanstvo čovjeka. Imao je ženu i 7 djece od šesnaestogodišnjeg mladića kojega je sa sobom poveo u partizane, do novorodjenčeta. Njegova kuća je zapaljena u martu 1942 godine, a žena i djeca su izbjegli. U ovoj kući održana je prva "Partizanska zabava" 7 januara 1942 godine. Mijailova žena Anka uz mnogo truda uspjela je da sačuva i prehrani djecu i ako je ostala bez igdje ičega. Međutim, ovdje treba napomenuti da je nailazila na veliku pomoć seljaka iz Donjih Vilusa, pa i Miljevića, čije kuće nisu popaljene i imovina uništena u kozarskoj ofanzivi. Bili su to Mijailovi dužnici iz 1940 godine (koja je bila teška za seljake) pa su smatrali svojom dužnosti da dug vrate Mijailovoj djeci.

Prilog za biografiju napisan na osnovu sjećanja drugova i saboraca, istraženog materijala o revolucionarnom radu Ilije Dardića, sjećanja sestre Dese Topić Malbašić, razgovora sa nekim članovima boricima iz Partizanske pozadinske čete, a djelimično i ličnog poznavanja.

Banja Luka, 18 jula 1988, godine,

Mirna Kalabica

Napomena: Nije istraženo kada je postao član Partije. Pretpostavka je da je to koncem 1941 godine, jer su njegovi zadaci koje je obavljao i njegova još ranija idejna opredeljenost ukazivali na to da je član Partije.

My

SJEĆANJE NA DRUGA MIHAJLA TOPIĆA

Nakon osnovne škole 1921=22 god. nastavio sam pohađanje gimnazije u Bos. Gradišci i onda nakon dvije godine u Banjoj Luci. To moje školovanje bilo je vrlo teško i mučno, jer sam rano ostao bez oba roditelja, ali želja za naukom tjerala me je naprijed. Za vrijeme školovanja, često sam se navraćao braći u rodno selo Romanovce. Uz put sam upoznao mnoge ljude iz sela kroz koje sam prolazio i rado sam s njima razgovarao. Naročito sa ljudima naprednih mišljenja i gledanja u bolju budućnost. Tako sam se upoznao sa vrlo dragim i simpatičnim drugom iz susjednih Mašića Mihajlom Topićem. Taj me je drug mnogo privukao. Po prirodi vrlo inteligentan, još kao mladić bio je zaođen idejama radničkog pokreta. Ovaj mladi čovjek sa ^{tadašnjom} osnovnom školom i trgovačkim zanatom bio je jedno vrijeme zaposlen na Pilani u Gornjim Podgradcima. Tu smo kao djaci gimnazije znali dolaziti bicikloma i kontaktirati sa radnicima i upoznavati se sa njihovim radom i teškim životom pod vlašću tadašnje buržoazije. Tako sam se još bolje upoznao sa drugom Mihajlom, nešto starijim od nas, na kogasu nas uputili kad smo pitali za sindikalnog povjerenika. Mihajlo ponovo naglasi da smo bliži zemljaci. Ja sam veli iz susjednih Mašića, rođen sam u Krnetama, a u školu sam išao u Romanovcima.

Ovaj drug i ako sa 4 razreda osnovne škole bio je izgrađen ništa manje od nas sa gimnazijom. Sve nam je pričao i povjeravao u pogledu nezadovoljstva i teškoća u odnosu poslodavaca i radnika. Ovdje je neprestana borba za prava radnika.. Ja sam škriban, mjerim obradjene klecove u šumi i preuzimam od akordnih grupa sjekača. Isto tako je radio i na samoj pilani. A često sam ispred Sindikata učesnik u komisijama kod obračuna radnika u Pilani. Često puta sam u nevolji kod poslodavaca,, jer me stalno provjeravaju znajući da se borim za prava nas radnika.

Borbe šumskih radnika u Kozari bile su kako prije I. svjetskog rata, tako i poslije I svj.rata, kako radnika drvosječa u šumi, tako i radnika na pilani na obradi drveta za razne potreba industrije i građevinarstva.. bilo je često buna i štrajkova, a najpoznatiji su oni od 1928 = 1933 godine u kojima se isticao i drug Mihajlo Topić. Poznat je veliki štrajk eksploatisanih radnika u G. Podgradcima 1933 godine u kome je učestvovao i Mihajlo, Topić zaposlen kao škriban. Radnici su tražili povećanje zarada,

poslodavci su ih odbili. U tim teškim berbama seljaci su pomagali radnike i njihove porodice naročito u hrani.

Optužen, da mi je maturska zadaća pretkana crvenim nitima kažnjen sam po Zakonu o zaštiti državnog gubitak časnih građanskih prava na 2 godine.. Obzirom da mi je pripremljeno hapšenje i ponovno sudjenje odlučio sam da emigriram u bilo koju evropsku državu kako bi eventualno mogao za SSSR. Nakon Francuske ustavio sam se u Austriji i nastavio sa studijama građevinskog fakulteta. Po isteku dvogodišnjeg gubitka građanskih prava zatražio sam redovni pasoš u Konzulatu u Gracu, dobijem ga i tako sam 1933 došao u jesen na obilazak mojoj braći u Romanovce.

Na jesenjskom zboru kod crkve u Mašićima susreo sam se sa drugom Mihajlom. Naš susret je bio jako srdačan. Pričali smo mnoge o politici. Pričao mi je kako pripremaju veliki štrajk na Pilani u Ger. Podgradcima. Smogao sam nešto literature i posjetio ga opet prije odlaska u Austriju. Razgovori o nezadovoljstvu i nemirima radnika uvijek glavna tema, kao i ometanje i razbijanje Ljotićevskih zborova po našim selima.

Po završetku studija i nakon pobjede U.O. 1938, dobio sam službu na nadzoru izgradnja i asfaltiranja ceste Jajce = Banja Luka = Bos. Gradiška. U ovom periodu do ulaska okupatora, sa drugom Mihajlom sam se često sastajao, obilazeći ga motociklom, jer sam u blizini imao i djevojku koja je i danas moja životna drugarica.

Da li otpušten kao nepoželjan radnik ili iz bojazni da ne despije u zatvor i na robiju, Mihajlo sada nastavlja sa radom u maloj seoskoj trgovini u Mašićima, gdje mu je i dalje bio omogućen kontakt sa ljudima. Rado su mu se ljudi navraćali, sa povjerenjem mu prilazili, tako da je zaista svugdje pozitivno djelovao na okolinu. Tako sam ga i ja tu posjećivao sve do ulaska okupatora u našu zemlju. Mihajlo, iako opterećen mnogobrojnom porodicom uvijek je našao vremena da kontaktira sa naprednim ljudima, da čuje nešto novo, da kaže svoje, da traži literaturu iz koje može još više saznati i naučiti da se suprostavlja vlastima na razne nepravde i maltretiranje radnika i siromašnih seljaka. Takođe se mnogo interesovao za rad i život školske i studentske omladine i rado je slušao o nemirima i demonstracijama napredne omladine i kroz razgovore ma s kim podsticao je slobodarski duh naših ljudi.

Bio je prkosan i ponosan na svoje borbene držanje pa su ga kao i takvog ondašnji vlastodršci i nećavali.

Po ulasku okupatera ja sam otpušten iz službe i uapšen juna 1941. u B. Luci i u zatvoru bio do konca decembra 1941. Otada višenisam susreo tog dobrog druga. Interesovao sam se za njega i saznao da je teška žrtva Kozarske epopeje.. Zarobljen u Kozari od strane Nijemaca sproveden u Crnu kuću u Banja Luci, zatim je veća grupa od 4 kamiona sprovedena u Zemun u logor na Stare sajmište pored Save.. Tu su Mihajlu zlikovci pripremili užasan kraj sa patnjama kakve je malo koji podnio u logoru u Sajmištu. O tim mučenjima Mihajla u logoru pričao mi je očevidac, moj zemljak Vlado Makić, učitelj, također rodom iz Romanovaca, koji je iz tog logora odveden u ropstvo u Njemačku i nekako preživio rat.

Eto, tako je završio taj divni drug koga ću se uvijek sjećati, drug Mihajlo Topić, iz sela Mašića, opština Bos. Gradiška.

Inače, Mihajlo je bio sin Mile Topića, čuvanog i razbojitog poljoprivrednika iz Mašića, cijenjenog u cijelom kraju i šire, priznat i poznat kao sposoban i peduzimljiv.

Pozitivne osobine druga Mihajla svakako da su se odrazilile i na cijelu njegovu porodicu, Odatle je izrasla, iako vrlo mlada, u prvu partizanku toga kraja, koja je uzela pušku odmah 41, njegova najmladja sestra Desa, nosilac Partizanske spomenice 41, najstariji njegov sin Pero, brat Vujo itd.

Na osnovu ovog mog sjećanja na druga Mihajla, ovog sposobnog i radničkoj klasi odanog druga koji i pored mnogočlane porodice nije ništa žalio da bi dao svoj udio u velikoj i dugotrajnoj borbi obespravljanih ljudi za ljudska prava zaslužuje svako priznanje, jer je sebe nesebično dao za slobodu koju danas uživamo.

Ing. Jovo Vulin s.r.

Banja Luka, Strossmajerova
br. 17

Tekst prepisa spravili;

Mila Arambegović
Vulin

Prepis ovjerava;

Direktor Arhiva
J. L. Arhiva

Mašići, opš. Bos. Gradiška

S J E Ć A N J E

na sastanke u Krnetama pred rat

Rođen sam i živio u Mašićima. Moje selo spadalo je među naprednija sela i većina ljudi i prije rata bavila se povrtlarstvom. Selo je pripadalo opoziciji. Bilo je mnoge naprednih seljaka, koji su bili simpatizeri Partije. U selo je češće dolazio Ilija DARDIĆ obučar iz Karajzovaca, poznati komunist koji je živio u Beogradu.

Ilija Dardić često je dolazio u zaseok Videvići i tamo održavao sastanke, najčešće kod Branka Videvića, kovača. Ilija je dolazio i u našu kuću, jer je otac Dmitar Bosnić također prisustvovao sastancima i bio povezan sa naprednim seljacima. U našoj kući održana su nekolika sastanka, zapravo Ilija je sastanke održavao po grupama, najprije u Videvićima, pa bi onda došao u naš zaseok Osorina. Sjećam se da su na sastanak dolazili i prisustvovali: Stojan Kesić, Branko Stančić, Mijailo Topić, Vujo Topić i moj otac. Ja nisam prisustvovao, nego onako posmatrac sa strane. Mene nisu zvali, vjerovatno što sam bio mlad. Zaboravio sam reći da je Iliju dovođio Branko Vidević, jer je on bio organizator i svaki put je dolazio sa Ilijom. Branko je djeelio brošure koje je Ilija donosio, davao ih je i meni i ja sam ih čitao. Keliko mi je poznato Branko je Iliju Dardića povezao sa Atifom Topićem i Ademom Kovačevićem. Neznam koliko je bilo prisutnih na sastancima u Videvićima, ali pretpostavljam da su bili skoro svi Videvići.

Jedan masovniji sastanak održan je u Krnetama u školi ^{gitar} 1938 godine. Sastanak je održavao Ilija Dardić, a organizatori su bili koliko sam obavješten Branko Vidević iz Mašića, i Mijailo Topić, kao i učitelji iz Krneta i Vilusa. Znam da su na taj sastanak išli: Branko Vidević, Stojan Kesić, Mitar Bosnić, Branko Stančić, Mirko Djukić, Mijailo i Vujo Topić, a iz Romanovaca je bio Miloš Todorović, iz Vilusa Golub Nešković, učitelj, iz Seferovaca je bio Radovan Vulin, a iz Krneta učitelj kojemu neznam ime. Vjerovatno je bilo još iz drugih sela. Ovo su mi ispričali: moj otac Mitar,

Branko Vidević i Mijailo Topić u našoj kući tek 1941 godine kada je dignut ustanak, tako da sam ja ta imena zapamtio. Oni su pričali: "Ovo smo mi radili još 1938 godine i sada je došla prava vrijeme da se može raditi". Branko je još rekao najprije ćemo zapaliti profesorev čardak i odatle ćemo krenuti. Čardak je bio odmah preko puta kuće Branka Videvića. Zapaljen je tek uoči Nove 1942 godine, a prije toga pekupljeno je žito i oterano sva stoka u Kozaru.

Još jedan masovniji sastanak održan je u Krnetama 1939. godine na kojemu su svi nabrojani u 1938 godini prisustvovali (izuzev Mirka Djukića) ovom sastanku. Znam da je još prisustvovao Mile Milešević iz Romanovaca. Ja sam vezio našim kolima Iliju Dardića, Branka Vidovića, svoga oca Mitra Bosnića, Branka Stančića i Stojana Kesića. Tamo su prije nas stigli: Vujo i Mijailo Topić, Radovan Vulin, Golub Nešković i Miloš Todorović. Bilo je i ostalih koje ja nisam poznavao. Mislim da je moglo biti oko dvadesetak ljudi. Ja nisam bio na samom sastanku, čuvao sam konje. U Krnete smo krenuli naveče u prvi suton, a vratili smo se iste noći nakon održanog sastanka.

Znam da je na prvi sastanak koji je održan u Krnetama 1938 godine posjetioce iz našega sela i Iliju Dardića vezio Tede Kejić zvani Mrkonja. Sakupljali su se u našoj kući, odakle su krenuli kolima. Ja znam za ova dva sastanka o kojima sam naprijed naveo, a neznam da li je bilo još ~~sastanaka~~ ovakvih sastanaka u drugim selima.

Bosnić s.r.

Mašići, 10.6.1984 godine

Tačnost prepisa ovjerava

Za Arhiv
Direktor

[Handwritten signature]

GOJKO JOTIĆ, penzioner

rođen u selu Mašići, opšt. Bos. Gradiška
sada u Banja Luci, Omladinska 49

PRILOG ZA BIOGRAFIJU

M I H A J L A T O P I Ć A iz Mašića

U dnevnom listu "Politika" svakodnevno čitam feljtone o životu i događajima pojedinih ličnosti iz NOB-e. Tako sam u listu "Arena" pročitao članak o Stoji Kukrić "majki Stoji", sažet i istinit o ovoj hrabroj i plemenitoj ženi iz sela Vilusi, koju dobro poznajem. To me je navelo da napišem sjećanje o svome komšiji Mihajlu Topiću naprednom i plemenitom čovjeku, koga ustaški zločinci zvjerski ubiše u logoru u Zemunu.

Sve što ću napisati o Mihajlu ne pišem kao političar ili pripadnik nekog pokreta, nego iz čistih ljudskih pobuda, da se njegovo ime sačuva od zaborava. Ja u stvari ~~ni~~ sam imao nikakve veze šta se sve događalo do Drugog svjetskog rata, odnosno pada bivše Jugoslavije. Borio sam se za goli život, jer sam do 1941 godine bio sluga kod imućnijih seljaka, šegrt i nadničar.

Moj otac Pero Jotiće i Mihajlo Topić, kao i cijela porodica Topića vrlo su se slagali i voljeli kao neka bliža rodbina, a bili smo samo komšije i kumovi. (Istina Mihajlo je bio takav čovjek da nije znao nikoga mrziti). On je bio trgovac, a moj otac siromašni seljak, ali pošten i karakteran što je Mihajlo vrlo cijenio. Ovakvo prijateljstvo Mihajla i moga oca Pere Jotiće sprijateljilo je ~~je~~ i mene sa Mihajlovim sinom Perom, pa je i to razlog što o Mihajlu dosta znam.

Mihajlo je trgovački zanat učio kod Švabe i odlično govorio njemački. Neznam kada je završio zanat. Bio je jedan od najpismenijih ljudi u selu. Otvorio je trgovinu u kući Vase Petrovića u ortakluku sa Antunom Došenom iz Miljevića, ali neznam koje godine. Kasnije je trgovinu otvotio samostalno i radio sve do 1941 godine.

Ciklon je porušio šumu u Kozari 1940 godine, pa su traženi radnici za sječu šume u Gornje Podgradce, pa smo ja, Rajko i Ostoja Jotiće otišli i ostali na sjeći šume sve do kapitu-

lacije Jugoslavije. Spavali smo u barakama sa većom grupom stalnih radnika. Pored vatre se pričalo i časkalo do kasno u noć. Petar Misimović iz Jablanice bio je predradnik, te kada je čuo da smo mi iz Mašića ispričao nam je, da je Mihajlo Topić radio u Gornjim Podgrađcima kao škriban (preduzetnik), te da je radi nekog štrajka otpušten, (neznam koje godine), te da je i on tada bio otpušten, ali je kasnije vraćen na posao. I mi ljudi smo mogli uočiti, da Peter Misimović ima veze sa nekom organizacijom. (Petar je ubijen od strane ustaša u Jablanici)

Dolazi 1941 godinā = kapitulacije bivše Jugoslavije. Vlast presednika opštine Romanovci preuzima Alibeg Gradašćević iz Mašića i Mihajla kao najpismenijeg u selu postavlja za starješinu sela Mašića. Već drugom polovinom maja iste godine, ustaše pozivaju sve muškarce starije od 16 godine da se u 8 časova jave na zbornom mjesto kod crkve u Mašićima. Svi smo mislili da ćemo ići na rad, pa smo se gotovo cijelo selo odazvali pozivu. Odmah nakon okupljanja ustaše blokiraju crkveno dvorište. Među nama je i Mihajlo kao starješina sela. U dvorište ulazi jedan ustaški oficir sa Gligom Matijašem, veletrgovcem iz Šibića Hana. Oficir se obraća Mihajlu riječima: "Kneže, neko od bandita iz tvoga sela je napisao anonimno pismo gazdi Gligi zahtijevajući, da u odredjenom roku ostavi na panju kod izvora Radosavac u Mašićima 300.000. dinara ili će i on i cijela njegova porodica biti poubijani, a kuća i sva imovina spaljena. Ostavljam vam rok do 12 časova da pronadjete krivca ili ćete svi biti strijeljani". Napustio je crkveno dvorište i otišao zajedno sa Gligom u kuću Stanka Bijelića.

Mihajlo je zajaukao i rekao "Braćo moja zar vas dovedoh u smrt",, odvojio se od nas sviiju i stao u jedan ćošak, a nakon nekoliko trenutaka obratio nam se i rekao, "Ako je krivac među vama, bolje je i časno, neka se javi, učinit ću sve što mogu da mu se spasi glava". Niko se nije javio. Oko 11 časova dolazi isti ustaški oficir sa Gligom i obraća se Mihajlu riječima: "Jesi li pronašao krivca", našta mu se Mihajlo obratio riječima "Gospodine, niko se nije javio. Ja vam se obraćam molbom, pustite ljude i djecu kući. Za taoce dovedim moju cijelu porodicu i dajem garanciju da ću učiniti sve što mogu da pronadjem krivca. A ako ga ne pronadjem, poubijajte svu moju porodicu i mene".

Ustaški oficir i Gligo napustili su krug, a nakon kratkog

vremena pozvali su Mihajla u kuću Stanka Bijelića i zadržali se neko vrijeme, a zatim se vratili nazad u krug. Ustaški oficir je rekao: "Vaš starješina sela je založio svoju porodicu i sebe za vas. Idite kućama!". Svi smo se razišli, a ljudi su između sebe govorili: "Zlikovca treba živog peći". Poslije nekoliko dana, selom se munjevitom brzinom pronio glas da je krivac uhvaćen. Bio je to Mitrović Sava bivši žandar koji je ostao slijep i živio u selu. Pismo je diktirao svome mlađem bratu Draganu. Znam da ga je Miha-
jlo otkrio, ali neznam ko mu je pomogao. Zelenaš Gligo Matijaš, kome je bilo stalo do novaca, a ne do ljudskih života, nakon kratkog vremena doživio je tešku sudbinu. Došle su ustaše i naredile mu, da uzme što može spakovati u kofere i protjerati ga u Srbiju, a u njegovu kuću naseljene su ustaške porodice iz Hercegovine.

Početkom mjeseca juna 1941 godine, Mihajlo Topić po noći dovodi u našu kuću Peru Bokana, žandara iz Zandarmerijske stanice Nova Topola, koji je otpušten iz službe odmah nakon preuzimanja vlasti od strane ustaša, odnosno uspostavljanja Nezavisne države Hrvatske. Moli moga oca, da Pero ostane kod nas i da spava na štali dok se ne vidi kuda će biti prebačen. Pero je ostao kod nas nešto oko 15 dana, a onda jedne večeri se pozdravio sa nama i sa Mihajlom otišao u nepoznatom pravcu. Poslije oslobođenja Pero Boka je moga oca nekoliko puta posjećivao, imao je "Partizansku spomenicu 1941" i čin potpukovnika. Bio je oficir Garde (vjero-
vatno je i sada u Beogradu), a ja ga nisam vidio od 1954 godine.

U to vrijeme NJemačke vlasti tražile su neograničen broj radnika od 18 do 40 godine za rad u NJemačkoj. Otišao sam u opštinu kod bilježnika Mirka Grebenara i podigao obrazac da ga popunim za odlazak u NJemačku. Nagovarao sam i Mihajlovog sina Peru da i on ide samnom, našta je Mihajlo rekao: "Ti si jedini iz sela koji se do sada prijavio na rad. Ja Peri nedam, a ti kako hoćeš." Poslije ovakvog Mihajlovog kategoričnog odbijanja i ja sam odustao.

Negdje sredinom juna mjeseca 1941 godine, Pero Topić, sin Mihajlov povjerava mi, da je iz Nove Topole od kuće DJure Topića, strica Mihajlovog, inače mašinbravara, dotjerano u pletenom velikom koferu dva radio aparata. U to se uvjerio kad je u blizini kuće Miloša Tučena otvorio kofer i vidio te radioaparate. DJura je ove radio aparate ukradio iz opštine Nova Topola, jer su svi radio aparati bili oduzeti pred izbijanje rata i deponovani u opštini. Ove mi je kasnije ispričao Vujo Topić brat Mihajlov.

Ja i Pero spavali smo u kukuruzani Mihajlovog oca

Mile i jedne noći smo čuli kako se Mihajlo, Vujo i DJuro dogovaraju da treba ponijeti sjekiru i x basamake. Znali smo da oni odoše da negde postave te radioaparate, ali se nismo osudili nikoga pitati. Medjutim, drugu ili treću večer čuli smo njihov razgovor: "Ovaj radi kao sat". Vujo je primjetio da spavamo u kukuruzani i rekao nam da tu više ne spavamo, jer je navodno opasno, pa smo otišli na štalu moga oca,

Tih dana Njemačka je napala Sovjetski savez, o čemu mi nismo pojma imali, jer se u to nismo ni razumjeli, ali je ispala jedna smiješna stvar. Nas nekoliko mještana radili smo na opravci brane=zajedničke vodenice na rijeci Jurkovici, a među nama i Stevo Vilendečić, inače pašanac od Mihajla Rakovića. Mihajlo je došao i obratio se Stevi riječima: "Pašo, što će biti, da će biti, udario Hitler na Nijemca". Svi smo se smijali, a Stevo je upitao Mihajla: "Da nije Hitler na Rusiju", interesujući se od koga je on to čuo. Mihajlo se ispravio i rekao da je čuo od učitelja Ribarića u školi u Mašićima. Pero je doznao prisluškivanjem, da su Topići kasnije nekoliko dana polupali radio aparate i zakopali negdje u šumi. I ako ja nisam znao šta je rat, ipak sam primjetio da su tih dana Mihajlo, Vujo i DJuro bili strašno neraspoloženi i zabrinuti.

Istog mjeseca kopali smo kukuruze kod Mile Topića, oca Mihajlovog na njivi "Bujadnice" i to: ja, Pero Topić, Lazo Čavakušić, Rajko Jotić i Desa Topić, sestra Vujina i Mihajlova. Nešto iz avanture, a da budem iskren, bilo nam je kao dječacima teško što je Jugoslavija propala, pa smo zapjevali pjesmu: "Kralju Petre di-ko naša, pozdravlja te Kemal paša". Desa nije učestvovala u ovoj pjesmi. Odjednom se iz šume pojavio Mihajlo. počeo nas ružiti riječima: "Sram vas bilo, zar neznate da Sava i Vrbas nose leševe i za sitnije stvari. Balavci jedni, vaše je da radite, a ne da bu-dalešete. To da se više niste usudili". Ošamario je sina Peru nekoliko puta i to je bio znak da to više ne smijemo pjevati.

Dolazi kraj mjeseca jula 1941 godine. Na Mrakovici na Kozari avioni bacaju bombe, pa smo ja i Pero sa nekoliko ljudi pošli u groblje Gornjih Mašića koje se nalazi na brdu, odakle se dobro vidi Mrakovica. Kada smo došli zateklo smo Mihajla, Vuju i DJuru Topića koji su sjedili i posmatrali bacanje bombi na Mrakovicu. Da nebi bilo kakvih komentara Mihajlo je rekao, da su neki ljudi koji su sjekli šumu, ostavili naloženu vatru na Mrakovici i da su ustaše posumnjale, da se tu nalaze neki odmetnici. Obzirom, da je ove riječi izgovorio Mihajlo kome je vjerovalo cijelo selo, ovakvi su

sukomentari ostali sve do jeseni 1941 godine., neovisno od toga što je na Kozari bilo čestih bombardovanja.

Ja sam se pogadjao sa bogatijim ljudima u selu da za njih odradjujem KULUK, a koji se odradjivao na cesti Banja Luka=Bos. Gradiška. Nadzorni organ je bio putar, Ljubo Butorac, pa negdje u mjesecu septembru za vrijeme ručka, sjede i on sa nama. Moj brat od strica Branko Jotić imao je litru rakije, pa je Butorac malo popio i započeo priču, kako su se na Kozari pojavili odmetnici i da Hrvatska vojska gine nemilice i da je sav sretan što je putar, pa ga ne zovu u vojsku. Ja sam ovo što sam čuo od putara ispričao Mihajlu i njegovom sinu Peri. Mihajlo je rekao: "To si ispričao meni i nikome više, jer mi može otići glava." I ako sam sto posto bio siguran da je ovo istina, nikome više nisam ni riječi rekao.

Krajem mjeseca septembra 1941. godine hodao sam po šumi zvanoj Kestenik, koja zauzima površinu preko 200 dunuma i tražio gljive. Špod groblja Gornjih Mašića u jednom guštaru primjetim četiri čovjeka. Uplašio sam se, pobjegao na put i uputio se kući. Preda me je izišao Mihajlo Topić i pitao me zašto sam pobjegao. Kada sam to obrazložio, rekao je da se nemam šta bojati, jer su to neki ljudi kojima on prodaje šumu i ako je proda, da ću ja učestvovati u sječi. Među pomenutim ljudima nisam uopšte primjetio Mihajla, pa nije imao razloga da izlazi pred mene, ali se on uplašio i bio uzbudjen. Tada mu više nisam vjerovao i posumnjao sam da on sa odmetnicima, kako smo mi zamišljali da su partizani, jer to ime niko nije ni spominjao i stalno se mislilo da su na Kozari četnici. Istog dana navečer Mihajlo mi je ipak rekao: "Ako ikome rekneš da si vidio one ljude ode ti glava". Nakon kratkog vremena ustaše su otjerale Kutlaču Miloša i Djurda i Gajić Nikolu iz Mašića, te Dejan Stojana iz Miljevića. Svi su oni ubijeni u Gradiški.

U mjesecu novembru 1941 godine, Tarabić Jovan moj drug i komšija slavio je slavu Djurdjice pa sam uvečer pošao na slavu kod njega. Prelaskom preko rijeke Berne na mostu kod Tarabića kuća, primjetio sam da neko prema meni ide sa fenjerom. Bio je to Mihajlo Topić, pitao me kuda sam pošao. Kada sam mu rekao, on mi je savjetovao da nije dobro hodati po noći, ali ga ja nisam poslušao. Kada se on odmakao od mene, ja sam produžio kući Tarabića, ali sam iz mraka primjetio da su za mnom išli neki ljudi koji su zastali. U blizini Mihajlove kuće Mihajla su susreli neki ljudi

i čuo sam sa njima razgovor. Mihajlova i Tarabića kuća su u neposrednoj blizini pa je i on došao na slavu, istina nešto oko 23 časa. Upozorio nas je sviđu da ne pjevamo i da se neko nebi opio, jer da je on/susreo žandarsku patrolu od 15 ljudi koji su otišli prema kući njegovog brata Vuje. Mihajlo je bio neraspoložen i jako zabrinut.

Sutradan smo čuli da su žandari tu noć blokirali ^{kuću} Mihajlovog ~~brata~~ Vuje i da su bili u zasjedi cijelu noć, ujutru izvršili pretres kuće, doručkovali i Vuji rekli da je tužen da suruje sa odmetnicima. Negdje krajem decembra 1941. godine (kada je već bila javna tajna ko su Mihajlo, Vujo i DJuro), Mihajlo nam je na skupu ispričao kako su pomenute moći u Vujinoj kući večerali neki rukovodioci NOP-a, da je Vujo trebao da ih sprovede do sela Romanovaca, a da je Mihajlo sa fenjerom bio izvidnica. To su bili ljudi koji su zastali kada su mene primjetili. Trebalo je samo 30 minuta pa da žandari koje je Mihajlo sreo dodju i da ih poubijaju ili uhvate. Zandari su prošli pored Vuje i ovih partizanskih rukovodilaca na svega 10 metara, ali su oni bili iza živice. Vujo je te drugove sproveo u Romanovce, vratio se nazad, primjetio da je kuća blokirana i otišao u košar. Skinuo se i sakrio odijelo, ostao samo u vešu i cipelama, načupao sijena i ušao u štalu praveći se da nikoga ne vidi, a pošto se iz štale ulazilo u kuću, ušao u kuću i rekao ženi i sestri Desi da je kuća blokerana, da bude tišina i da ne prave nikakve panike. Kada su žandari ušli u kuću i završili pretres kuće, sjeli su i doručkovali jelo koje je uvečer ostalo iza partizana. Meni ovo nije poznato, nego prenosim ono što što mi je ~~zajedno~~ sa nekoliko nas koji smo bili na straži, ispričao Mihajlo.

Slijedi pad Gornjih Podgradaca, a zatim Turjaka. Mislim da je to bilo 11 decembar 1941 godine. Mihajlo me poziva kući i kaže mi da toga dana oko 21 čas treba da budem kod mjesta zvano "Romanovačka tablja", a to je granica između Vilusa i Romanovaca. Naći će jedna grupa naoružanih ljudi i da se ja javim Jovanu Dejanu koji je u toj grupi. Otišao sam na zbornu mjesto i našao nekoliko omladinaca i starijih ljudi, a među njima: Mirjanić Stevu, Popović Mirka i Dević Rajka. Ubrzo je stigla ta grupa i odmah su nas prozvali, jer su imali naš spisak. za mene je bilo čudo kada sam među tim ljudima ugledao naoružane Ristić LJubu, mog školskog druga i Zarka Sabljića iz Romanovaca,

koji su se sa nama pozdravili. Ostale u mraku nizam prepoznao. Jovan Dejan nam je rekao da odmah nabavimo sjekire, krampove i budake, jer idemo na rušenje mostovan u Donje Romanovce. Porušili smo mostove i iste noći vratili se odakle smo krenuli. Jovan Dejan se izdvojio i otišao nekuda, a kasnije se gođođilo da je streljao Ninu Vulina koji je bio ustaški agent. Jedan partizan koji je na rukavima imao neke crvene oznake kao činove, mene je uputio da se javim Mihajlu Topiću, a ostale, koliko se sjećam da se jave Milanu Nješiću u Romanovcima. Kada sam došao Mihajlu u kući je bilo raspoloženje, a njegov brat Vujo je imao na glavi šubaru sa crvenom kićankom. Tu je bio Rade Raković koji je zajedno sa Mihajlom pravio neki spisak. Mihajlo me uputio kući da idem i da se odmorim, a kada budem pozvat, zberno mjesto je kod škole u Mašićima. Tog dana selo Gornji Romanovci je potpuno spaljeno. Nakon nekoliko dana nas jedna veća grupa dobila je poziv (ja sam nosio spisak onih koji treba da se jave iz Gornjih Mašića), da se javimo kod škole u Mašićima, koja je noć prije spaljena.

Na zbornom mjestu kod škole u Mašićima formirana je Pozadinska četa. Za komandira čete postavljen je Mihajlo Topić. Mislim da je ova četa formirana za Viluse i za Mašiće. Uroš Usprac je određen za kurira između Štaba odreda i pozadine. Piljo Stanišljević, komandir čete, održao nam je govor. Tada sam prvi put čuo ko su ti odmetnici iz šume i da smo mi njihov sastav. Meni ni danas nije jasno zašto smo mi bili Pozadinska četa, kada bez nas nije izvedena ni jedna akcija, sve do mjeseca marta 1942. godine, kao što su: napad na ustaško uporište u Mahovljanima kod crkve, rušenje telefonskih stubova na cesti Banja Luka=Bos. Gradiška u blizini neprijateljskog uporišta, rušenje mostova i druge akcije. Kad nije bilo akcije, naoružani partizani su mirno spavali, dok smo mi iz Pozadinske čete dano-noćno bili na položaju prema Novoj Topoli, Donjim Vilusima i Donjim Romanovcima i da smo se pri napadu neprijatelja kada je blokirana Kozara, poslednji povukli, a naoružani parizani su već bili prešli rijeku Lubinu, a među nama i naš komandir Mihajlo Topić. Kasnije ću opisati naš rastabak.

Dana 10 januara 1942 godine bio sam na položaju u selu Vilusima kada me je obavjestio komandir Mihajlo Topić da se javim Vici Zaljkoviću, desetaru, u kući Gavre Grgića i

da ću dobiti zadatak koji moram izvršiti. Svu koncentraciju usmjeri na izvršenje zadatka kojega ćeš dobiti. Došao sam u kuću Gavri=nu i zatekao Vicu Zeljkovića, Jovana Dejana i Nikolu Grkavca koji su bili u Vicinoj desetini. Vico mi je izdao naredjenje da moram otići kući Blagoje Grkavca, oca Nikolinog (Blagojina kuća se nalazi=la uz samu cestu Banja Luka=Bos. Gradiška), odnijeti pismo koje je napisao Nikola i donijeti tri pištolja i veću količinu metaka, koje je Nikola ostavio kada je otišao u partizane. Za taj zadatak ću uzeti konja Gavre Grgića i na konju ići do kuće Miće Ljepoje=vića u Donjim Vilusima, a odatle preko polja pješke. Snijeg je bio dubok preko jednog metra. Obećano mi je ako izvršim zadatak usp=ješno, da ću dobiti karabin. Ovo obećanje za mene je bila velika sreća. Krenuo sam na zadatak, a usput sam mislio, zašto ovaj za=adatak nije izvršio sam Nikola Grkavac. Kada sam na konju išao po=red škole u Vilusima i ako je već bio suton, pored mene je prošao Anton San iz Miljevića koji je kasnije otišao u ustaše i prepoz=nao konja Gavre Grgića, radi čega je Gavro kasnije ~~uhapšen~~, osu=đen na smrt i pomilovan na vječitu robiju. Bio je u kaznionici u S~~remskoj~~ Mitrovici, odakle su ga oslobodile jedinice NOV=e.

Kod kuće Miće Ljepojevića sam ostavio konja i rekao: ako se ne vratim, da konja odvedu Gavri, a ja sam dalje krenuo pješke do kuće Grkavčeve. Trebalo je prijeći više od dva kilometra ~~izvan~~ cjelca, snijega kuda niko nije prošao od kada je pao, ali ipak sam stigao. Bilo je kasno večer kada sam ušao u Blagojinu kuću i zatekao neke dvije žene, jer je Blagoja slavio. Izveo sam ga u štalu i dao mu pismo koje je on pročitao spram fenjera. Otišao je u kotar, izvadio pištolje i municiju, stavio u konjsku zobni=cu i rekao mi: bježi da te ne vidim, a Nikoli kaži: "Moje ga oči nikad ne vidile!". I zaista nisu se nikada ni vidili, jer je Bla=goja i njegov sin Rade oterani u logor, dan dva po mom dolasku njihovoj kući (U toku NOR=a pored Blagoje poginulo je i njegovih pet sinova: Nikola, Rade, Jovo, Veljko i Nedjeljko).

Vratio sam se oko pola noći i predao pištolje i muni=ciju. Kada sam Vicu upitao hoću li dobiti karabin, rekao mi je: "Časno si ga zaslužio, ali ti shvati da je za nas svaki karabin, pištolj i svaki metak dragocjen i da se daju onima koji će to naj=bolje iskoristiti tukući neprijatelja", a da ja nisam služio voj=sku, te da ja neznam ni otkočiti karabin, a kamoli gadjati. Stalo mi je u grlu, a pošto je Gavro slavio svi su bili pod gasom. Ponu=

djena je i meni večera, ali od žalosti za karabinom nisam ništa ni pogledao. Otišao sam odmah kod Mihajla, komandira naše Pozadinske čete, ispričao šta se dogodilo i kako sam prevaren. Počeo sam plakati. On mi nije mogao ništa drugo reći i ako sigurno protiv svoje savjesti, nego ono što mi je rekao Vico Zeljković.

Dalji tok života kao partizana zajedno sa cijelom četom Mihajla Topića i ostalih boraca teče prema potrebi. Svaki dan i noć straža, Slijedi i akcija na sječenju telegrafskih stubova na cesti Banja Luka= Bos. Gradiška, kada hvatamo tri švabe kod njihovih kuća, koji su strijeljani kod kuće Savana Grujičića. Na ovo strijeljanje Mihajlo reaguje jer je smatrao da to nije trebalo učiniti. Mihajlo je stalno na položaju. Obilazi straže, stalno nas uči o budnosti i kakve nas kazne očekuju ako slučajno ne primjetimo neprijatelja i na vrijeme ne obavjestimo ^{najbliži} vod naoružanih partizana. Mihajlo se poslednji pri blokadi Kozare krajem mjeseca marta 1942 godine povlači kada nam je izdao naredjenje da se povučemo, jer je neprijatelj već sa svih strana: od Šimića, preko Bakinaca, Romanovaca i Donjih Vilusa, već napravio obruč. Povlačimo se. Kod kuće Jovana Tasovca stoje: Mihajlo, Ljubo Ljepojević, Mihajlo Bjelajac i Danilo Borković. Danilo nešto prijeti

Mihajlu Bjelajcu da će na vojni sud (Mihajlo Bjelajac je imao neku funkciju u pozadini), a onda mi postavlja zadatak da se odmah vratim i da odem u Mihajlov dućan, da ću u njemu naći tri ~~knjige~~ knjige u tvrdim koricama, da su to spiskovi Pozadinske čete, omladinske organizacije i popis svih koji su dali hranu ili makav prilog za NOV-u, da knjige bacim u školski nužnik i da se odmah vratim, a da ćemo se naći u Kijevcima.. Mihajlo Bjelajac mi je dao ključ. Bilo je oko 22 časa kada sam stigao do dućana, otključao i našao tri knjige (neznam jesu li to bile one koje je trebalo baciti ili neke druge, jer je bila noć) bacio ih u školski nužnik i odmah krenuo u pravcu Kozare. Sve je bilo kasno, jer su vatre u Kijevcima gorjele, a isto tako i u Miljevićima, Gornjim Romanovcima i Donjim Vilusima. Bile su to vatre neprijateljske vojske. U Jazovcu opšti metež i tako dolaze prvi jutarni sati kada sam uhvaćen od neprijatelja, a ujedno to je noć kada sam poslednji put vidio Mihajla Topića.

Zarobljeno nas je nekoliko stotina. Ustaše nas gone u Bos. Gradišku, mještani pljuju na kolonu, psuju nam srpsku

majku i izgovaraju sve moguće poruge. Svi se čudimo? Zar su to mještani Atiđa Topića koji je sa nama do jučer djelio istu sudbinu, pa nije li i on Srbin. Kod mlina Huse Topića izlazi čovjek u fesu, psuje onima što pljuju na nas balijsku majku govoreći: "Sram vas bih lo, do jučer ste ili do prošlog ljeta od njih primani kao najrodjeniji, odlaskom po drva u Kozaru i pri svakom drugom susretu". Poslije rata sam upoznao tog čovjeka. Bio je to Šaban Šaškin, mesar iz Bos. Gradiške. Nalazimo se pod vedrim nebom, a naš Šaban, sa još nekoliko ljudi i žena donosi dva lonca gusto skuhanog pasulja i nekoliko pečenih kukuruza i dijele maloj djeci. Ustaše se ne usudjuju da mu šta kažu, ali se on više nije pojavljivao.

U logoru Stara Gradiška ustaše svako jutro prozivaju: Topić Mihajla, Vidović Vasu i Branka, Dragojević Djordju, Sabljčić Zarka i još mnoge čijih se imena ne sjećam. Oni su već bili u blokiranjoj Kozari, ali će mnoge od njih nakon dva mjeseca zadesiti naša sudbina.

Dolazi juli mjesec 1942 godine. Ustaše istakli velike plakate "Kozara grobnica partizana", a svakog dana pristižu kolone žena i djece, staraca ali i mlađjih ljudi. Među njima je bezbroj zarobljenih partizana. Nijemci odmah prave spiskove mlađe radne snage, muškaraca i žena. Na nesreću, brzo se podmiriše pa mene promaši taj spisak. Nakon nekoliko dana ustaše počеше praviti drugi spisak mlađjih i zdravijih radnika za rad na sječi šume. Ja se javim dobrovoljno.. Neki su čak gledajući sve užase i strahote, javili se i u Hrvatsku legiju za odlazak na Istočni front.

Dolazimo u Slavonski Brod i tu zatišem veliki broj mojih drugova. Od njih doznajem šta se sve dogodilo na Kozari, za vrijeme dok nisam imao veze sa svijetom. . Krećemo na sječu u Sremske šume i tu bih završio ova svoje kazivanje. Ako bih dalje pisao onda bi ispalo da pišem svoju biografiju, a ne prilog za biografiju Mihajla Topića, moga komandira Pozadinske čete, tog divnog čovjeka i druga, koga ustaški zlikovci na zvjerski način ubiše u logoru u Zemunu.

Za sve ovo što sam napisao jamčim moralno, politički i zakonski.

Banja Luka,, Juna 1985 godine,

Jotić Gojko

Posebna napomena:

Daleko više podataka za Biografiju Mihajla Topića mogu dati: Djordje Dragojević, Gojko Pepić, Pero i Ilija Bonjić, Kesić Rade, Radovan Makić i Dušan= Dule Vidović, svi nosioci "Spomenice 1941", koji su u Kozari bili prije oslobođenja Gornjih Podgradaca i Turjaka, a da za njih niko nije znao gdje su, dok nije došlo do rušenja mostova u Romanovcima. Navedeni drugovi su bili saborci Mihajla Topića u dizanju ustanaka, kao i ~~u kao i~~ predustaničkim danima, dok ja njegovu aktivnost poznajem uglavnom za vrijeme djelovanja naše Pozadinske čete u Mašićima i Vilusima.. U to vrijeme ja nisam pripadao nikakvoj organizaciji, niti sam imao pojma kakva je to vojska u Kozari.

Gojko Pepić

STOKO BERIU. penzioner
selo Mašići, opš. Bos. Gradiška

S J E O A N J E

na Mijaila i Vuju Topića iz Mašića
od aprila do maja 1941 godine,

Odmah poslije kapitulacije stare Jugoslavije negdje koncem aprila ili početkom maja 1941 godine ondašnji predsjednik opštine Nezavisne države Hrvatske za Mašiće, Alibeg Gradaščević, sazvao je konferenciju u selu Mašićima, da dodju sve kućne starješine, ~~seba~~. Nije se odazvao dovoljan broj domaćina, pa je Alibeg slao ljude za pojedince. Tako se okupilo 60 do 80 ljudi=domaćina, neznejući što ih zovu.

Sve ove domaćine ustaše su popisale ustaše su popisale i rekli im da će svi do jednoga biti pokupiti kao taoci ukoliko ~~ne~~ ne uhvate ko je pisao pismo Gligi Matijašu, trgovcu iz Šibića Hana i istoga ne prokažu. Dat im je rok od 3 dana, u koliko sami to ne uhvate da će biti streljano 100 ljudi iz sela Mašića, a da će poslije oni hapsiti odreda cjelokupno stanovništvo i ~~se~~ slati u Logor Stara Gradiška.

Nakon izvjesnog vremena došao je i Vujo Topić i tada je Alibeg izvadio pismo koje je upućeno poštom trgovcu Gligi Matijašu. U pismu koje je bilo anonimno, pisalo je da Gligi da donese sav novac sa kojim raspolaže i stavi ih pod most uz treći stub koji drži most na rječici Borni u selu Mašićima. Ukoliko ne donese novac da će biti ubijen, on i njegova žena i djeca. Poslije toga čitanja Vujo je predložio da se svako lice potpiše na papir u selu Mašićima koje zna da piše pa bi po tome uspoređivali rukopis sa original pismom. Odredjene su komisije koje ~~su~~ išle prikupljati potpise, a original pisma je dao Topić Mijailu.

U svaki zaselak upućena su po 3 člana komisije (Osorina, Poljice, Gornji Mašići, Gaj, Miladinoviće, Bajuke i Rit) U Miladinoviće je određen moj otac, Berić Milan, te Mijailo i Vujo ~~to~~ Topić. Izvršili su popis Miladinovića i Bajuka i prešli u Rit kod kuće Mitrovića Petra. On je imao ~~9~~ 6 djece, od kojih je ~~na~~ najstariji bio Savo, koji je za vrijeme stare Jugoslavije bio u

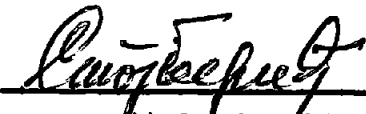
žandarima na službi u Kotor Varošu. Tamo je imao neku žensku Jucu, pa se pričalo da ga je podnarednik htjeo ubiti zbog te Juce, a opet da je on sam sebi pucao u slepoočnicu radi ljubavi, a da je ostao živ, ali popuno slijep. Bio je slijepac, ali se pravio da je mnogo načitan i pametan.. Tako je komisija stigla do kuće njegovog oca Petra Mitrovića, skoro popisano i potpisano sv sve stanovništvo. Ostala je još njihova kuća, ali u kući nije bilo sviju kod kuće, pa su morali sjesti i popričati sa Savom, jer ga je to jako interesovalo kako će moći uhvatiti to tako šablonski po potpisu.

Sjedeći tako, jedan od njih je rekao da nemaju papira pošto su imali papir na koji su prikupljali potpise bez linija, pa je na iznaku i zatraže od Save da li možda ima jedan list papira, da bi popisali ovo par potpisa. Rekao je da ima i donio im list papira trgovačkog sa linijama, pola arka, a pismo koje je pisano Gligi Matijašu isto je pisano na pola arka trgovačkog papira. Kada je Mihajlo uzeo papir pa ga usporedio sa pismom očit- to se vidilo da su oba lista sa linijama identična, arak sa oba lista da se poklapa linija sa linijom i kako je otparano bez linijera. Sve se slagalo. Ostao je još samo Savin brat Veljko da se potpiše pa su ga čekali. Kada je došao kući Veljko se potpisao na dobivenu polovicu arka papira. Kada su to sastavili i usporedili bilo je identično i papir i potpis sa pismom.

Ustaše i žandari su već čekali kod crkve bilo da gone ta- oce ili dotičnog koji je pisao pismo. Savu i Veljku su su otera- li u Zenicu, gdje su ostali dok ih nisu oslobodili partizani. Veljko je odmah otišao sa partizanima i poginuo u borbi, a Savo je došao kući i živio negdje do 1975 godine kada je umro.

Tako ga zahvaljujući snalažljivosti i upornosti Mihaila i Vuje Topića spašeni taoci i stanovnici sela Mašića.

Mašići decembra 1987 godine

Stoko Berić

Dušan Vidović Dule: Od Lijevča do Kozare

.....U našem selu Mašićima krajem decembra 1941, zapaljena je osnovna škola, da je nebi neprijatelj koristio za stvaranje uporišta.

U istom mjesecu izabran je prvi Narodnooslobodilački odbor u Mašićima. Za pretsjednika je izabran MIJAILO TOPIĆ, članovi odbora su: Branko Vidović, Mijailo Bjelajac, Vuho Topić. Bilo ih je još. Zajedno smo pružali i pomoć sirotinji, prikupljali hranu za partizane, organizovali pozadinsku čet, sjekli drva za partizanske porodice i za sirotinju.

Narodnooslobodilački odbor je stvorio pozadinsku čet. Pozadinska četa, sa desetinom partizana u Mašićima, izvršavala je zadatke koje joj je Narodnooslobodilački odbor postavljao i sa partizanima je učestvovala u akcijama".

" KOZARA U NOB=1 " knjiga 2. strana 581.

Banja Luka maja 1988.

Izbor teksta i prepis

Brana Kalabro